

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

TOPICAL ISSUES OF CUSTOMS POLICY FORMATION IN UKRAINE

Краснікова О.М.

кандидат економічних наук, доцент,
Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто актуальні питання митної політики України на сучасному етапі. Досліджено економічні механізми застосування митних інструментів регулювання зовнішньої торгівлі. Проаналізовано динаміку митних платежів за останні чотири роки до державного бюджету. Пріоритетами підвищення дієздатності митної політики визначено заходи, спрямовані на розвиток вітчизняного імпорту, створення сприятливих умов для учасників зовнішньоекономічної діяльності. Розроблено рекомендації щодо підвищення дієздатності митної політики України.

Ключові слова: митна політика, мито, митно-тарифне регулювання, зовнішньоекономічна діяльність.

В статье рассмотрены актуальные вопросы таможенной политики Украины на современном этапе. Исследованы экономические механизмы применения таможенных инструментов регулирования внешней торговли. Проанализирована динамика таможенных платежей за последние четыре года в государственный бюджет. Приоритетами повышения дееспособности таможенной политики определены пути, направленные на развитие отечественного импорта, создание благоприятных условий для участников внешнеэкономической деятельности. Разработаны рекомендации по повышению дееспособности таможенной политики Украины.

Ключевые слова: таможенная политика, пошлина, таможенно-тарифное регулирование, внешнеэкономическая деятельность.

The article deals with topical issues of customs policy formation in present-day Ukraine. It explores economic mechanisms of application of customs tools of foreign trade regulation. The paper analyzes fluctuations in customs payments for the last four years. The activities aimed at development of the national import and creating favorable conditions for foreign economic agents are defined as priorities for increase in customs policy performance. The author elaborates recommendations for increase in Ukraine's customs policy performance.

Key words: customs policy, customs, customs tariff regulation, foreign economic activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах інтеграції України до європейського співтовариства та реалізації на практиці всіх складників безвізового режиму важливим елементом діяльності нашої держави є митна політика.

Вибір шляхів розвитку зовнішньоекономічної діяльності постійно перебуває у центрі уваги науковців, політичних діячів та пересічних громадян. Особливо це актуально в сучасних умовах, коли набувають інтенсивного розвитку процеси міжнародної економічної інтеграції, глобалізації світового господарства, міжнародного поділу праці. Одним із засобів регулювання зовнішньоекономічної діяльності є ефективна митна політика, від чого залежить не лише внутрішній ринок країни, поповнення дохідної частини державного бюджету, а й співпраця з міжнародними фінансовими інституціями та організаціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. У вітчизняних наукових працях питаннями митної політики займалися такі вчені, як Н.В. Осадча, О.П. Федотов, Ю.В. Макогон, О.О. Кахович, П.В. Пашко, І.Г. Бережнюк, О.П. Гребельник, О.І. Зельниченко, О.В. Мартинюк, Ф.Л. Жорін та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На сучасному етапі Україна вже визначила вектор розвитку своєї зовнішньої політики як шлях інтеграції до Європейського Союзу. Європейський вибір України зумовлений усвідомленням інтеграції як чинника сприяння державній незалежності, національній безпеці, політичній стабільності, економічному розвитку, інтелектуальному прогресу, відновленню європейської сутності країни. Ставлячи перед собою мету інтеграції до європейських структур, Україна усвідомлює, що західним державам нале-

жить провідна роль у сучасній міжнародній системі, зокрема у світовому економічному просторі і в міждержавних інституційних механізмах управління глобальними і регіональними процесами. Але інтегрування економіки України до європейської економічної системи повинно здійснюватися з урахуванням особливостей перехідного етапу її розвитку, а також очікуваних у найближчий час геополітичних і економічних змін на Європейському континенті, які пов'язані зі вступом нових країн до Європейського Союзу. Це вимагає більш ретельного врахування впливу євроінтеграційних процесів на реалізацію національних економічних інтересів України, використання об'єктивно існуючих порівняльних і конкурентних її переваг в окремих галузях і сферах економіки. У цьому контексті найважливішим складником є визначення митної політики держави, виявлення найбільш ефективного рівня захисту чи відкриття економіки для зовнішнього ринку [1, с. 91].

У Митному кодексі України державна митна політика трактується як система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України й її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики [2].

Митна політика держави залежить від багатьох факторів, зокрема від стану внутрішнього середовища, яке включає відповідні політичний, соціальний та економічний складники. Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України з європейським співтовариством свідчить, що в основі взаємовідносин між країнами лежить торговельна складник.

За даними Державної служби статистики України, у січні 2018 р. експорт товарів становив 3 724,2 млн. дол. США (у т. ч. з країнами ЄС – 1 707,6 млн. дол. США), імпорт – 4 008,3 млн. дол. (у т. ч. з країнами ЄС – 1 513,7 млн. дол. США). Порівняно із січнем 2017 р. експорт збільшився на 23,5% (на 709,7 млн. дол.), імпорт – на 31,4% (на 958,5 млн. дол.). Негативне сальдо становило 284,1 млн. дол. (у січні 2017 р. також негативне – 35,3 млн. дол.). Зовнішньоторговельні операції проводилися з партнерами зі 191 країни світу [3].

Отже, цілком очевидним є те, що реалізація митної політики на сучасному етапі потребує постійних змін та необхідності розширення масштабів міжнародної торгівлі. У зв'язку із цим слід суттєво вдосконалити митно-тарифні інструменти регулювання зовнішньої торгівлі, а їх елементом якраз і є митні тарифи.

У широкому розумінні митний тариф – це засіб здійснення зовнішньоторговельної політики держави, а також інструмент регулювання внутрішнього ринку країни у його тісній взаємодії із зовнішніми ринками [4].

Митні тарифи, як правило, захищають внутрішній ринок від іноземної конкуренції, оскільки збільшують ціну імпортного товару. Однак митний тариф в умовах лібералізації торгівлі не повинен утрачати своїх основних функцій, збалансовуючи національні інтереси з інтересами інших країн.

Знижуючи чи підвищуючи митні тарифи, країна завжди ризикує: у першому випадку – отримати перенасичення внутрішнього ринку імпорними товарами, що призведе до зменшення національного виробництва таких товарів, а в другому – завести країну в глухий кут міжнародної економічної ізоляції. Тому завжди необхідно проводити виважену митно-тарифну політику і зважати на власні економічні інтереси [5, с. 167].

Структура тарифів багатьох європейських країн передусім забезпечує захист національних товаровиробників, не перешкоджаючи при цьому ввезенню сировини та напівфабрикатів. Для захисту національних виробників готової продукції та стимулювання ввезення сировини та напівфабрикатів використовується тарифна ескалація, тобто підвищення рівня митного оподаткування товарів у міру зростання ступеня їх належної обробки.

У контексті процесу інтеграції України до Європейського Союзу у вигляді підписання угоди про ЗВТ та для того, щоб посилити співпрацю з провідними світовими економічними організаціями, варто подібно до країн Центральної Європи, які вже пройшли цей шлях, вносити зміни в національне законодавство та використовувати лише ті інструменти митно-тарифного регулювання, які не лише не суперечать принципам ЄС, а й здатні захистити економічні інтереси України, тобто варто поступово зменшувати митні ставки відповідно до домовленостей, при цьому не відмовляючись від захисту вразливих галузей економіки (АПК, машинобудування, харчової промисловості, енергетичного сектора та ін.), а також продовжити подальше впровадження системи аналізу ризиків та постаудиту для запобігання митним правопорушенням [6].

Під час визначення засобів митно-тарифного регулювання слід урахувувати ступінь підтримки вітчизняних товаровиробників за рахунок обмеження ввезення продукції і стимулювання її випуску на українських підприємствах, обсяг потреби в даному товарі, досліджуючи при цьому регіональні тенденції зміни обсягу платоспроможного попиту з погляду зростання реальних доходів населення.

Основними тенденціями, які сформувалися в останній час у застосуванні мита як загальновідомого метода регулювання зовнішньої торгівлі, є такі: зниження розміру ставок митного оподаткування; посилення захисту внутрішнього ринку за рахунок вибіркового збільшення ставок мита на окремі товари та зниження їх рівня, насамперед на необхідну сировину і товари, що входять складниками в готову продукцію; заміна

Таблиця 1

Динаміка надходжень ввізного мита до державного бюджету України за 2014–2017 рр.

Роки	Сума ввізного мита, млн. грн.	Всього надходжень до державного бюджету, млн. грн.	Питома вага ввізного мита в загальних надходженнях до державного бюджету, %
2014	12389	354966	3,5
2015	39881	531551	7,5
2016	20001	612103	3,3
2017	23898	787297	3,0

експортних ставок мита на інші, гнучкіші, як тарифні, так і нетарифні методи регулювання експортних потоків, що зумовлено загальною тенденцією до посилення стимулювання експорту в країнах; заміна транзитних ставок мита на різноманітні види зборів і податків, які мають обґрунтованіший та ліберальніший характер, що пояснюється прагненням транзитних країн до збільшення обсягів транзиту товарів.

За даними Державної казначейської служби України, питома вага ввізного мита в загальних надходженнях державного бюджету за останні чотири роки має тенденцію до зменшення [7].

Збільшення питомої ваги ввізного мита в 2015 р. зумовлене застосуванням ефективних заходів, спрямованих на здійснення належної організації митного контролю, ефективної протидії митним правопорушенням, забезпечення повноти оподаткування товарів, достовірності декларування товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, посилення роботи з контролю над правильною визначенням митної вартості товарів, класифікації країни походження тощо.

У 2016 р. надходження від мита зменшилися у зв'язку зі зниженням обсягу імпорту в Україну та повільними темпами виходу вітчизняної продукції на зовнішні ринки. У зв'язку зі збільшенням із 15.09.2016 розміру вивізного мита на металобрухт у три рази (з 10 євро за 1 т до 30 євро) мало місце зменшення експорту цієї продукції, що негативно вплинуло на надходження вивізного мита [8, с. 164]. А в 2017 р. до цих факторів додалося ще погіршення торговельних відносин із Росією як одного з головних часу торговельних партнерів України.

В умовах формування розвитку ринкових відносин митна політика поступово стає інструментом і засобом розв'язання внутрішньоекономічних завдань: вона покликана стимулювати всебічний розвиток вітчизняної економіки, надавати їй нові імпульси, захищати від про-

никнення деструктивних елементів та їх руйнівного впливу на соціально-економічне становище країни.

Беручи до уваги те, що з кожним роком збільшується вплив європейської спільноти на Україну, слід неухильно працювати над оптимізацією відносин з Європейським Союзом, а єдиний шлях для цього полягає у тому, щоб засвоїти досвід країн Центральної Європи. Українське державне керівництво має чітко підтримувати незмінність зовнішньополітичного курсу на євроінтеграцію, проводити відкрити, прозору і зрозумілу для своїх громадян та світу інтеграційну політику, впроваджувати європейські норми і стандарти життя.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, на основі вищенаведених фактів можна зробити такі висновки. Необхідно замінити заборонені в СОТ квоти на митні тарифи та спростити митні процедури. Це дасть змогу збільшити тарифну базу та сприятиме поліпшенню товарообігу, що, своєю чергою, збільшить надходження до державного бюджету. Під час розроблення змін до митного тарифу слід детально аналізувати кон'юнктуру товарного ринку різних галузей економіки України та відповідно до цього будувати систему методів захисту національного виробника. На порядку денному також активізація взаємодії Державної митної служби з митними службами інших країн та узгодження нормативно-правових актів, що регламентують зовнішньоекономічну діяльність. Це дасть можливість обмінюватися інформацією, виявляти корупційні тіньові схеми суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Зміна економічних умов повинна сприяти мобільності основних її елементів. Це дасть змогу побудувати митну систему так, щоб забезпечити економічних суб'єктів у доцільності сплати митних платежів, а також у тому, що держава враховує їхні інтереси.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дзюба Н. Трансформація митної політики України, на шляху до членства в Європейському Союзі. Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі: збірник тез доповідей та матеріалів учасників круглого столу студентського Науково-практичного гуртка митної справи кафедри державних та місцевих фінансів (Львів, 4 квітня 2017 р.). Львів, 2017. С. 90–94.
2. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. *Голос України*. 2012. № 73–74.
3. Зовнішня торгівля України товарами у січні 2018 року. Державна служба статистики України. 2018. URL: http://ukrstat.gov.ua/express/expr2018/03/37_w.zip.
4. Плахотна К.Є. Митно-тарифне регулювання в умовах лібералізації торгівлі. Інтернет-холдинг Олега Соскіна. 2012. URL: <http://soskin.info/ea/2012/5-6/201217.html>.
5. Софіщенко І.Я., Руба М.О. Митна політика України в умовах розвитку відносин з Європейським Союзом. *Вісник ЖДТУ*. 2016. № 1(75). С. 165–170.
6. Новікова К.І. Світовий досвід митно-тарифного регулювання та можливості його застосування в Україні. *Економічні науки. Державне регулювання економіки*. URL: http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/57999.doc.htm (дата звернення: 28.03.2018).
7. Інформація про виконання Державного бюджету України за доходами, надходження до місцевих бюджетів та ЄСВ. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/23596> (дата звернення: 30.03.2018).
8. Новосад І. Діагностика фінансової складової митної безпеки України. *Світ фінансів*. 2017. № 3(52). С. 157–166.